

FACILITEER LEVEN, BEVORDER ONTMOETEN

Ir. Maaïke de Haas.

Studeerde Bouwkunde aan de TU Delft

Kim Maas MSc.

Studeerde Bewegingswetenschappen
aan de Rijksuniversiteit Groningen

Ook net terug van je vakantie aan de Middellandse Zee? Samen op een houten bankje voor de winkel met een vriendelijke onbekende oma die ongeveer op je schoot zat? Zij kwam zonder het te merken v r binnen je comfort-zone en startte een uitgebreid gesprek, helaas voor jou zonder ontsnappingsmogelijkheid.

Waar ligt dat aan? Hebben we in Nederland geen uitnodigende bankjes? Kun je alleen op vakantie (met een zware rugzak vol boodschappen) ont-moeten? Is het in Nederland te koud en nat om naast elkaar een gesprek te beginnen? Zijn we vanuit onze cultuur zo individualistisch dat we ogenschijnlijk geen behoefte hebben aan ontmoeten? Voelen we ons - als toerist - vrijer om op een mogelijk privaat bankje te gaan zitten of kennen ze in Italië het concept 'privaat bankje' helemaal niet?

Ontmoeten is samenkomen, zowel spontaan als afgesproken. Dit doen we vaak bij mensen thuis, maar vooral in de openbare ruimte. Tijden veranderen en maken ons en de openbare ruimte onderhevig aan ontwikkelingen. Ook Covid-19 heeft ons anders naar de openbare ruimte doen kijken. In deze column stellen we de inrichting van de openbare ruimte om te kunnen ontmoeten in Nederland aan de kaak. Het uitgangspunt: ontmoeten hoort niet ongemakkelijk of onveilig aan te voelen, (of je nu als bewoner of als omgevingsmanager mensen ontmoet). In het ontwerp van de openbare ruimte moet de focus verschuiven van het faciliteren van activiteiten en functies, naar focus op het faciliteren van leven. Vanuit onze zorg voor ouderen, onze behoefte om te bewegen en onze kennis over groen stellen we dat de inrichting anders kan en moet!

Bij de stedenbouw na de Tweede Wereldoorlog ontwikkelden zich negatieve milieu- en gezondheidseffecten door het wonen naast de fabriek. Hierdoor ontstond het concept de 'De Functionele Stad', waarbij functiescheiding de norm was. Functies als wonen, werken en recreatie werden van elkaar gescheiden.

Iemand die het niet eens was met dit gedachtegoed was Jane Jacobs. Ze is de grondlegger van het mensgericht ontwerpen en bracht functiemenging weer terug. In haar ogen was ontmoeten en interactie tussen mensen door de functionele bouwwijze in het slob geraakt. Levendige plinten zorgen voor meer mensen op straat; wat zorgt voor sociale veiligheid en interactie (Publieke ruimte met perspectief – GRAS (platformgras.nl)).

Ondertussen zorgden technologische ontwikkelingen voor de opmars van de auto. Wegen werden drukker en speelstraten maakten ruimte voor parkeren. Een studie van Donald Appleyard in San Francisco in 1981 liet zien hoe het sociale leven afneemt als er meer verkeer door de straat gaat (video blog: Revisiting Donald Appleyard's Livable Streets). De opkomst van televisie, internet en telefoons versterkten nog eens het effect van het binnen leven.

In de jaren '70 was al bekend dat de bovengenoemde maatschappelijke veranderingen ook een negatieve impact hebben op de sociale en motorische ontwikkeling van kinderen. Om te kunnen voorzien in de spelende behoefte van kinderen deed het gesloten speelplein zijn intrede, met de bekende glijbaan, schommel en wipkip. Met de gedachte dat je als kind veilig speelt op een speelplein met een hek eromheen. Echter, door het ontwerp van dergelijke speeltuinen dagen we kinderen op een bepaalde manier uit: een glijbaan is om te glijden en in een zandbak bak je zandtaartjes. Dit is te duiden met het begrip affordance. Affordance is het potentieel van een object of omgeving om bepaalde handelingen uit te lokken of te suggereren. Affordances kunnen per persoon verschillen door opgedane vaardigheden en ervaringen, maar ook door intentie en context. Door meer affordances toe te voegen aan een omgeving kunnen kinderen zich spelenderwijs beter ontwikkelen (Sando, O.J. & Sandseter, E.B.H (2020)).

In de 21e eeuw vinden we keuzevrijheid belangrijk en willen we minder afhankelijk zijn van groepen of onze omgeving. Alles is online te vinden, menselijke interactie is overbodig. Daarbij gedragen we ons informeler, wat zich uit in minder rekening houden met anderen en vermindering van acceptatie van gezagsverhoudingen (Helleman, G., Ontmoeten in de publieke ruimten (stadslente.blogspot.com)). Covid-19 zette de individualistische trend in een stroomversnelling. Thuiswerken, eten bestellen en sporten? Fitnessklassen binnen werden bootcamps buiten. Individualistische en ongeorganiseerde sporten zoals fietsen en wandelen kon nog wel. Dus dat zijn steeds meer mensen gaan en blijven doen.

De ruimte is schaars in Nederland. Bij het ontwerp (lees: als omgevingsmanager op bezoek gaan ...) bedenk goed: wie ontmoet daar en wat doen ze daar? Dat vergt wel één belangrijke vaardigheid: kijk verder dan een openbare ruimte die slechts functies faciliteert, maar faciliteer in leven.

ONTWERPPIJLERS VOOR DE INRICHTING VAN DE OPENBARE RUIMTE DIE ONBEVANGEN ONTMOETEN MOGELIJK MAKEN

'Gesloten' inrichting	Onbevangen inrichting
Gescheiden functies, eenzijdige plint	Gemengde functies, behoeften voorzien voor een zelfstandig leven voor iedereen
Meer dan 40% is privaat en minder dan 60% is publiek	Meer dan 60% is privaat en minder dan 40% is publiek
Verhard met een hoge intensiteit autoverkeer	De omgeving is groen met een rijke biodiversiteit
Hekken zijn gesloten, ledenpas nodig	De omgeving is toegankelijk en veilig
Weinig actiemogelijkheden, low affordance	Veel actiemogelijkheden, high affordance
Hokjes denken	Huiskamergevoel

MAAK HET GROEN

Om het gedachtegoed van Jacobs verder uit te breiden en rekening te houden met de schaarse ruimte in Nederland, is het cruciaal dat we de huidige verhouding tussen privaat (>60%) en publiek (<40%) omkeren. We staan namelijk voor grote uitdagingen om alles passend te krijgen in de beperkte ruimte die we hebben.

Groen in de woonomgeving heeft een verbindende werking. Een groenere woonomgeving brengt mensen meer in verbinding met de natuur, maar versterkt ook de onderlinge verbondenheid. Wanneer mensen sneller geneigd zijn naar buiten te gaan, door de uitnodigende werking van groen, voelen zij zich onderdeel van hun buurt en verbonden met de mensen om zich heen. Ontmoetingen vinden sneller plaats in een groenere woonomgeving (Jennings, V., & Bamkole, O. (2019)). Zo kan een groene woonomgeving het gevoel van eenzaamheid doen verminderen (Meisters, R., et al. (2021)).

Wanneer de verhouding publieke en private ruimte van een woonwijk kantelt naar meer publieke ruimte, dan bevordert dat de kwaliteit van groen, de biodiversiteit neemt toe (Jeanroy, C., & Meliefste, J. (2023)), het zorgt voor meer sport- en beweegactiviteiten, voor een

aangename en koelere omgeving, meer ontmoetingen en minder eenzaamheid. Dit kan tevens een positief effect hebben op stress en vermoeidheid.

GOOI HET OPEN

Sweco werkt aan sportparken die opengesteld en als publieke ruimte gebruikt worden. De hekken rondom de sportvelden gaan open of verdwijnen helemaal. Hierdoor wordt sport toegankelijk voor iedereen, ook voor niet-sporters. Bij het ontwerp van Blikkenburg in Zeist staat ontmoeten centraal. In zone A, die het nieuwe paviljoen in oost-west richting verbindt met het Filosofenlaantje, kunnen verschillende activiteiten worden aangeboden voor alternatieve, ongeorganiseerde sporten. Zoals een beweegplein met fitnessstoestellen, skatevoorzieningen, de mogelijkheid voor het bieden van bootcamps en/of gebruik van beach-velden. Daarnaast voorzien we hier in een vorm van laagdrempelig toegankelijke interactieve speelvoorzieningen en voldoende zit- en verblijfplaatsen. In zone B ligt het accent meer op recreëren. Het beleven van natuur, wadi's en de cultuurhistorische 'open ruimtes' staan hierin centraal. Langs het wandelpad kunnen enkele zitplekken gecreëerd worden, omdat vanuit deze zijde de openheid en de doorzichten over het sportpark goed te ervaren zijn. Zien sporten is doen sporten. Er zullen meer mensen van het sportveld gebruik maken, wat ontmoeten en verbinden tot stand brengt. Sportparken, zoals Blikkenburg, zullen buiten leven faciliteren voor alle leeftijden.

ONBEVANGEN VOOR IEDEREEN

SKATEPARK VEELHEID

In Amsterdam staat een van de grootste skateparken van Europa en staat als enige (bewust) midden in een woonwijk. Het skatepark is aantrekkelijk voor alle niveaus, van rookie kijker tot Olympisch sporter (tevens kenmerkend voor deze populaire sport) en is onderdeel van een groot, openbaar, toegankelijk park waar mensen kunnen bewegen, spelen en ontmoeten.

Dankzij de uiterlijke kenmerken van de skatebaan ontstaat er een breed scala aan bewegingsmogelijkheden. Het skatepark is een uitstekend voorbeeld van een openbare ruimte met affordances voor ontwikkelen, leren en leven. Door het grote aanbod aan affordances is het skatepark inclusief en kan de gebruiker zijn vaardigheden en de ruimte onbevangen ontdekken.

OUDEREN ZORG

Op het nieuwe Revaleiland in de Amsterdamse Houthavens staat LIFE, een duurzaam appartementengebouw dat is ontworpen voor 60-plussers die willen blijven wonen en leven zoals ze gewend zijn. Genieten van de stad en goede zorg dichtbij. Zo is het hele complex inclusief en levensloopbestendig ontworpen. Door de samenwerking met woningcorporatie Habion zijn er sociale huurwoningen, bewoond door zelfstandige ouderen met een gemiddelde leeftijd van 80+. De woningen zijn aanpasbaar aan een toekomstige zorgvraag en in de plint is een gezondheidscentrum opgenomen. Deze is slim gepositioneerd naast een basisschool. Het combineren van de diverse functies maakt deze locatie relevant voor de gehele buurt en verdere omgeving. Binnen het gedachtegoed van een inclusieve samenleving kan hier iedereen zelfstandig deelnemen. Op de bankjes voor deze locatie weet je zeker dat die oudere dame op je schoot gaat zitten.

Let op! De openbare inrichting en haar gedachtegoed is dynamisch. Post-covid voelen we enorm sterk de behoefte voor een onbevangen ontmoetingsruimte. We kunnen met deze ervaring deze tip geven: Zie de bewoner als eigenaar van de openbare ruimte en benader deze ook zo. Zet de bewoner centraal in het ontwerpproces en laat de bewoners zelf ontwerpen. Zo zorgen we ervoor dat de huidige aanpassingen over 50 jaar prettig gedateerd aanvoelen en ook dan nog een paar jaar mee kunnen.

We concluderen dat de huidige inrichting van woonwijken, het leefgebied in Nederland, en dus niet alleen de openbare ruimte te weinig ruimte biedt voor ontmoeten en zelfs eenzaamheid in de hand werkt. Bij de sport-, beweeg- en leefvoorbeelden is er een vrijheid en veelheid aan beweegmogelijkheden, waardoor de gebruiker zijn skills en de ruimte onbevangen kan uitproberen. Breek barrières open, vergroen, stimuleer bewegen en faciliteer leven. Zo maak je onbevangen ontmoeten mogelijk.

NOTES

Lieve omgevingsmanager,

Het ligt niet aan jou.

*Met vriendelijke groet,
Alle ontwerpers van de openbare ruimte*